

Újabb adalékok Dacia felírattanához.

(III. közlemény.)

B) Téglabélyegek.

1. Várhely — Sarmizegetusa.

Várhely Sarmizegetusa romjaiból 1901. szeptember havában a hunyadmegyei történelmi régészeti társulat múzeumának gyűjtött bélyegeim.

1. Domború betűnyomás keret nélkül. Teljes bélyeg ezen sajátos betűkkel:

F R E A

A betűk rendes alakja F R E A lehet.

2. Homorú nyomat keret nélkül. Teljes bélyeg betűi hiánytalanok.

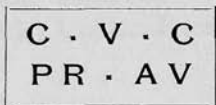
C I VA I

Talán C(aius) J(ulius) Va(lerius) I olvasható?

3. Töredék; de első része hiányzik.

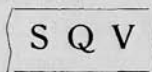

4.

Idáig csak Várhelyről ismeretes.
Ott egész gyakori.

5. Töredék. Előrsze hiányzik.

6. A legio XIII gemina bélyegének fordított betűsorozata

EG IIIX GEL
AEM LV

LEG(io) XIII GE(mina)
AEM(ilius) LV(cius)

7. Téglatöredéken bélyeg két darabban :

EC Λ I

(leg(io) IIII (Flavia Firma)?)

8. C · S · V

9. ARCI

10. I · VAL

11. ES

12. Töredék.

R P A V

13. Töredék

▲ \ R ▲

14. Az amphithaeatrum falzatából ez a bélyeg töredék melynek közepét csillag díszíté. A bélyeg kör alakú s igen sok dombornyomattal.

TVLL
IVL

Először az Archaeologisch epigraphische Mittheilungen VIII. évfolyama (1884) 54. lapján 6. sz. alatt közöltem volt egy töredéket.

OTE COS TERT
FEC & IV

Azután ismét egy kiegészítő töredéket sikerült az ásások

közben napfényre hoznom, melyet dr. Bormann E. bécsi egyetemi tanárral másolatban közöltem s melyet Corp. I. Latin. III. köt. Supplem. 8077, 1 közölt Ez így néz ki:

S A L L I V L L O E T
X A N D F E C · I V L A L E

Ebből a három töredékből sikerült azután az egész szöveget kiegészítenünk ilyenformán:

TERTVLLO ET SACERDOTE eos (=consulibus)
IUL ALEXAND FEC (=fecit.)

Tertullus és Sacerdos Kr. u. 158-ban viseltek consuli méltóságot s következőleg erre a korra esik Alexander nagy italiai vállalkozó közreműködése Dacia több középületénél s ezek között a sarmizeghusai amphithaeatrumnál is.

Az amphithaeatrum falzatából több példányban és változatban került napfényre a IV-ik legio bélyege. Oly bőviben fordul elé, hogy 1890 nyarán Gábor és Béla fiaim egy falrészletet kézzel bontogatva szintén több ilyen bélyeget s akkor az amphithaeatrumból az elsőket fejthették ki.

15.

┌ LEG IIII FF ┐

16. Egy másik változat lekerekített kerettel fordul elé s betűi vékonyabbak:

(LEG IIII FF)

Várhely amphithaeatrum romjaiból:

17. M I18. CDD19. Q Q Q20. MCC

21. $\left(\text{VR} \triangle \text{MAR} \triangleright \right)$ Ugyanannak két töredéke.

22. **F E**

II. *Micia (Maros-Németi és Veczel közt).*

23. Bélyegtöredék.

**LEG X
AEL I**

Leg(io) X(III gemina)
Ael(ius) J(ulius)

24. Ez is töredék 1895-ből **IV**

25. *Miciából (Veczel Maros-Németi között) téglabélyeg, 1898 évi szerzemény a hunyadmegyei történelmi régészeti társulat múzeumában:*

**K I I G X I I I G E
A V R C A K I S T R**

26. Miciából 1896-ban feljegyezve branyicskai báró Jósika Lajos úrnál

III G E M (Legio X)III Gem(ina)
I V K I R O N I O Jul(ius) Tronto

III. *A Felső és Alsó Városvíz között fekvő castrumból.*

27. A Városvíz bal partján látható castrumból

**LEG XIII GE
AEL VALENS**

28. 1886. október 12-én Mailand Oszkár tanár társammal együtt tett kirándulásunk alkalmával a dévai múzeumnak:

III G | (legio) XIII. G(emina)
A V C R | A)u Cr(a)

Corpus I. Latin. III 1629, sz. 16. Mommsen Tivadar jegyzett fel egy töredéket Veezelről. (L. Supplementum 8065., 21.)

IV. *Kis-Kalán. (Aquae, Pagus Aquensis.)*

(C. I. LIII. p. 227. XXIV. Supplementum XXIX)

29. Igen szép, de azért nehezen értelmezhető bélyeg birtokomban

LEG XIII GEM
PoMPoNIToRTII

Corp. I. Latin. III. 1629., 22. old. közölt LEG XIII GEMII POMPE AVR emlékeztet. Valószínűleg *Pomponi Victorinii*-nek olvasandó.

30. Sajátságos magánbélyeg.

h A k

V. *Algyógy, Csigmo = Germizara cum thermis Dyonisii.*

C. I. L. III. p. 225. 1016. XXIII. Supplementum XXVII. p. 1405.

Az Algyógy és Csigmó közé eső helyrajzilag Algyógyhoz közelebb található de környezetileg Csigmóhoz tartozó s jelenleg Konez Gyula birtokában levő, „Turják vár“-ból Konez Gyula barátom 1901. a következő bélyeges téglákkal volt szíves a hunyadmegyei történelmi régészeti társulat múzeumát megajándékozni:

31. I · S · N Retrograd összeillesztése a N(umerus Si(ngulariarum) bélyegének.

33. S · P · N Ez is fordított bélyege a N(umerus) P(editum) S(ingulariarum).

Idáig N · S · B N(umerus) S(ingulariarum) B(ritannicorum) és S · B · B S(ingulares) P(edites) B(ritannici) bélyegeit szolgáltatá Germizara. Apulumból (Gyulafehérvár)

P(edites) S(ingulares)

P(edites) S(ingulares) C(onsulares)

különféle bélyegváltozatait hozta napfényre dr. Cserni Béla¹ ásatása 1889 től. Ugyanott Numerus Sing(ularium) B(ritannicorum) valamint a Pedites singulares equites bélyegei is előfordultak.

33. Töredékben

LLC XIII G

V. *Apulum (Gyulafejérvár).*

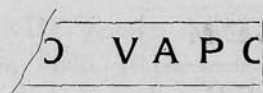
Apulumból a biharmegyei történelmi régészeti társulat múzeumában Nagy-Váradon 1898 július 21. és 1900. júliusában Téglás József kolozsvári áll. ipariskolai tanár Géza és Dezső fiaim segítségével a következőket jegyeztem fel:

34. P(edites) Sin(gulares).

35. Eddig ismeretlen téglabélyeg keretelve

 C(urante) Varo?

36. Előrsze letörött.

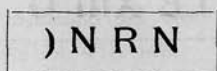
 C(urante) Vapo

37. (Ex figulina) . . . V I N I

38. Idáig ismeretlen bélyeg változat díszesebb keretben

39. Ugyanannak egyszerűbb változata

¹ *Alsófejérmegye története a római korban.* Irta dr. Cserni Béla. 1901. 425 lapján 76–83-ig és 88 szám alatt.

40. Töredék

 PA

41. Bélyeges téglatöredék, előrésze letörött

 AI

42. **LS** C. I. L. III. 1629., 26. Supplementum 8075. e. a nagyszombeni Bruckenthal múzeumban látható példányról. A dévai múzeum Veczel Maros-Németiről vagyis Miciáról nyerte ezt a magánbélyeget.

43. Corp. I. Latinorum III. 1629. cf. p. 1018. Ephem. Epigr. II. u. 454., IV. és 201. A budapesti múzeumban is látható ismeretlen daciai lelőhelyről (valószínűleg *Apulumból*)

 LEG XIII GEM
AVR GODES

Legio XIII gem(ina)
Aur(elius) Godes

44. Ugyanannak kisebb és díszesebb változata közepén elválasztó és két oldalt behajló kerethen

 XIII GEM
CODES

45. L(e)g(io) XIII g(emina). Új változata a Corp. Inscr. Latin. III. 1629. 1 éf. p. 1018. Supplementum 8064. közölt típusoknak.

 LG XIII G *

46. Le(gio) XIII g(emina). Ez is új változat:

 LE XIII G

* A két első betű a középen, a harmadik középen felül és a többiek még fennebb át vannak metszve.

47. Ugyanaz fedéleserepen. L(e)g(io) XIII (gemina). Új változat.

LG XIII

48. Téglatöredéken

XIII G

49. Egy más töredéken rendes typusa a Corp. Inscr. Latin. III. 1629, 2 cf. p. 1018. Supplementum 8064. 6^a jegy alatt Romer Floris után Archaeologiai közlemények 1868. VII. 191 lapján látható változatnak.

LEG

50. LEG XIII GEM Corp. Inscript. Latinarum III. 1629. 1. k.

51. LEG XIII G
ANNEI SAT
RNINI

Legio XIII gemina Annei Saturnini C. I. L. III. 1629. 8. Supplementum 8065. 10. a. a dr. Cornis Béla által kiásatott és a gyulafehérvári múzeumban látható példány párja.

52.

LEG XIII GEM
AVRELA CAIVS

Legio XIII gemina Aurelius Caius C. I. L. III. 1629, 14. Supplementum 8065. 17. a a segesvári ev. gymnasium 1861. talált példánya és c a balázsfalvi görög cath. főgymnasiumban látható példánya párja dr. Cserni Béla a gyulafehérvári vár mellett (Glocis) rendezett ásatásában is találta 1891-ben. Alsófehérvármegye monographiája külön lenyomatából 418 lap.

C) Apulumi téglabélyegek

a balázsfalvi gör. kath. érseki főgymnasium gyűjteményében.

A Petőfi Sándor állítólagos koponyája révén 1901 vége felé akkora emlegetés tárgyává vált balázsfalvi gör. kath. érseki főgymnasium tényleg sok figyelemre méltót tartalmaz a kutatókra nézve. Cipariu néhai nagy prépost kiváló sikerrel művelte a philológiát és történettudományt s ebbeli munkássága eredményeit külföldön is emlegetett folyóiratából birjuk. Az ő buzgalkodásának köszönhető bizonyára, hogy az első erdélyi vasút építései Gyulaféjérvárnál illetőleg Maros-Portus és a mai vasút állomás között kiásott terület régiségeiből egész sorozat bélyeges téglát szerzett iskolájának.

Ezen igen érdekes bélyegek a következők:

53.

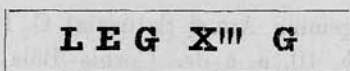

54.

2 példányban.

55.

56.

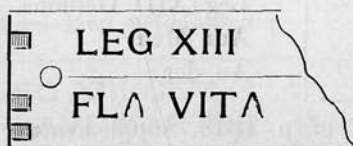
57.

Leg(io) XIII gem(ina) Lucret(ius) Aquila. Corp. I. Latin. III. 1629. 22. Supplementum 8065, 31. Először Hene Ferencz Xaver ismertette Beyträge zur dacischen Geschichte Hermannstadt 1836. p. 176, tab. 6. Ackner Müller Die römischen Inschriften Daciens p. 902. a szászsebesi gymnasiumba jutott példány után Schuster Mihály tanár közléséből. Torma Károly a szászvárosi

ev. ref. collegiumban láttak. Archaeol. epigr. Mittheilungen III. p. 112 u. 7.

58.

Leg(io) XIII gemina
Fl(avius) Vitalis.

Torma a kolozsvári múzeumból írta le Arch. epigr. Mittheilungen III. p. 112. u. 5. Gyulafehérváron Bergian Miklós házában. Töredékesen Supplementum III. 8065. 27. 6. Cserni Béla ásatásaiban.

59.

LE XIII GE
AV CALISTRI

3 példányban.

60. Teljesen négyszögű téglafelső lapján

LEG XIII GEM
AVR CODES

C. I. LIII. Supplementum 8065. 20. (=1 629, 15 cf. p. 1018. Ephem. epigraphica II. u. 454., IV, u 201.) Maros-Portus. Berve (Blutroth Goos K. Arch. epigr. Mitth. I. 116. (Ephem. IV. u. 201.) Sárd (kolozsvári múzeumban) Német-Csanád (Budapest) nemzeti múzeuma ismeretlen lelőhely u. ott.

61. Több betűje elmosódott. Azonos az alább következő számmal, melynek olvasása fordított betűkből így eszközzendő:

Leg(io) XIII Ge(mina)
(Aur) Men
(Au) der

EG IIIX GEL
NEM
ED

62. Ugyanazon fedélcserépen négy bekarczott négyzet, alaprajzszerű elrendezéssel és kézzel bekarczottan

M J

M(arcus) J(ulius) ?

63. Retrograd elrendezéssel:

G IIX GEL
NEM RVA
▲ RED VA

Leg XIII Ge(mina)
 Aur Men
 Au der:

C. I. L. III. 1629. 17 cf. p. 1018. Supplementum 8065. 22. Maros-Portusról 4 Gyulafehérvár (N.-Enyeden az általam ismertett példány (Erd. Múzeum 1888 p. 245.) C. Sarmizegetusából gróf Kemény Józsefnél Gerenden. (Neigebauer Dacien p. 33, 212.) Torda. Várhely dévai múzeumban, Alsó-Városzví Várady Ádámnál elveszett.

64.

LEG XIII GE
IVL MARCIANV
S

Leg(io) XIII Ge(mina)
 Jul(ius) Marcianus.

Hasonlót teljes alakban még csak Micia (Veezel) szolgáltatata. Idáig ismeretes Apulumból a kolozsvári múzeum példánya után Torma K. Arch, epigr. Mitt. VI. p. 112. n 6. és az általam Dévára szerzett példányról Arch. epigr. Mitth. IX. p 224 n. 15. Erdélyi Muzeum 1888. V. p. 245. Veezről ez általam ismertett példányról.

D. Gyulafehérvárról Nuber Károly által az eszéki múzeumba szállítva 1891 tavaszán.

65.

LE XIII GE
IV DEIOTAR

Le(gio) XIII Ge(mina)
 Ju(lius) Deiotar(us).

Először Neigebauer közölte Dacien p. 165. Aekner Müllerdorf 513, 5. Mommsen Corp. I. L. III. 1629. 5. Supplementum 8064. 5.

66.

LEG XIII G
Λ NEISAT
VRNINI ⚭

Le(gio) XIII Ge(mina)
 Aunei Sat
 Urnini.

C. I. L. III. 1629, 8. Supplementum 8065. 60. a kolozsvári múzeum bírja. Miciaról (Veezről) a dévai múzeum is.

E) Apulumból a nagyenyedi ev. ref. Bethlen-collegyum múzeumában.

67. Igen szép példányban :

LEG XIII GEM
FLAVI MARTINI

Leg(io) XIII gem(ina)
Flavi Martini

C. I. L. III. 1629. 21 a. b. c. f. Apulumból és Veezel (Miciaból) Erdélyi Múzeum V. 1888. 245 lapján adott közléseim.

F) Daciai téglabélyegek Romer Floris jegyzőkönyveiből.

Budapesten a műemlékek országos bizottsága levéltárában Romer Floris jegyzőkönyveit 1899. november havában átvizsgálva a XXV. jegyzőkönyvből kijegyeztem ezt is

68.

LEG XIII GEM
AVR GODES

Romer feljegyzése szerint P. Szathmáry Károly nagyenyedi tanárnál látta volt 1867-ben.

69. *Apulum.*

L SIN

1885 nyarán gróf Kuun Géza úr kíséretében Maros-Portuson régészeti körutat téve, ott jegyeztem fel Ariston Todoránnál más bélyegek mellett.

TÉGLÁS GÁBOR.